

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 165/2025 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om jämlik undervisning i läskunnighet och litteraturfostran för eleverna

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 165/2025 rd undertecknat av riksdagsledamot Hanna-Leena Mattila /cent:

Varför kan inte bestämmelsen i gymnasiets läroplan om läsning av helhetsverk också tillämpas på grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen,

hur ämnar undervisningsministeriet och/eller Utbildningsstyrelsen följa upp hur de extra timmarna i modersmål och litteratur som träder i kraft i augusti 2025 påverkar inlärningsresultaten,

på vilka grunder riktas de båda extra timmarna i modersmål och litteratur som träder i kraft den 1 augusti 2025 endast till årskurserna 1–6,

varför fick årskurserna 7–9 inte ens en extra timme,

förverkligas elevernas jämlika läsförmåga och litteraturfostran när gemensam praxis och minimimål saknas,

kan ni precisera påståendet ”det är problematiskt att definiera antalet böcker på samma nivå som grunderna för läroplanen eftersom böckernas omfattning och kvalitet kan variera mycket” och

kan ni berätta vilka forskningsrön som ligger till grund för påståendet ”att ange ett exakt antal böcker som ska läsas kan till och med leda till mindre läsning än i nuläget”?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

I 2 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) finns bestämmelser om utbildningens mål. Enligt lagrummet är målet för den utbildning som avses i lagen att stödja elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Enligt 3 § iakttas vid utbildningen enhetliga grunder i hela landet enligt vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning.

Enligt 11 § ingår i den grundläggande utbildningens lärokurs, enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 14 §, som för alla elever gemensamma ämnen även modersmål och litteratur.

Enligt 14 § beslutar statsrådet om de allmänna riksomfattande målen för den utbildning som avses i denna lag samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning ska fördelas mellan undervisning i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning (timfördelning). Utbildningsstyrelsen beslutar om målen för och det centrala innehållet i den grundläggande utbildningens olika läroämnen, ämnesshelheter, elevhandledningen och annan undervisning som avses i lagen om grundläggande utbildning samt om de centrala principerna för samarbetet mellan hemmet och skolan och för elevvården och om målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet (grunderna för läroplanen).

I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen beskrivs i de olika målen för undervisningen i modersmål och litteratur de mål för läsning och texttolkning som om de förverkligas på ett mångsidigt sätt utvecklar elevernas läskunnighet. Studierna i modersmål och litteratur integrerar läroämnets olika målområden så att bland annat många skriv- och diskussionsuppgifter förutsätter läsning. Vid sidan av utvecklingen av läsmotivationen och tolkningsfärdigheterna är det viktigt att identifiera läsoplevelsen, vilket betonas i grunderna. I takt med att läsoplevelsorna utvecklas lär sig eleven att välja läsning som intresserar hen samt att under lärarens ledning vidga och diversifiera sin textvärld.

Det viktiga när man inspirerar till läsning är att stödja utvecklingen av elevernas läsmotivation och en positiv inställning till läsning, varvid lärarnas yrkesskicklighet och valet av lämplig litteratur att läsa har stor betydelse för en viss elevgrupp eller individ. I Finland är vi också vana att tänka att utbildade lärare kan välja en lämplig mängd att läsa och behandla det lästa materialet på ett ändamålsenligt sätt tillsammans med eleverna. Det centrala är att man gör det smidigt att utnyttja så mångsidig litteratur som möjligt i undervisningen. Valmöjligheten och det mångsidiga boksortimentet stöder en positiv inställning till läsning. Det är viktigt att skapa en positiv och social läskultur i skolan, eftersom dessa attityder också kan ta sig uttryck i fritidsverksamhet och producera självständig läsning som utvecklar läskunnigheten.

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen utgör en omfattande, förpliktande och jämlik grund för undervisningen. Till exempel i grunderna för läroplanen för lärokursen finska språket och litteraturen T16 för årskurs 7–9 beskrivs kunskapsnivåerna för slutbedömningen: för vitsordet 5 förutsätts att eleven har läst några hela skönlitterära texter. För vitsordet 7 krävs att eleven har läst en del av de verk man kommit överens om för läsåret, och för vitsordet 8 krävs att eleven har läst alla de verk man kommit överens om för läsåret. I den lokala läroplanen kan man precisera antalet verk som man läser per år. Läraren bestämmer hur omfattande verk man läser.

Utbildningsstyrelsen har i samband med grunderna för läroplanen också producerat stödmaterial som stöd för litteraturläsningen, där man ger exempel på hur läsningen utvecklas under olika år:

I årskurs 1–2 läser man uppslagsböcker för barn, barnpoesi, folksagor, konstsagor och sagoromaner. I årskurs 3–6 läser man fakta- och skönlitteratur för barn och unga, som naturligtvis även inkluderar poesi och dramalitteratur. I årskurs 7–9 ligger tyngdpunkten på ungdomslitteratur men repertoaren breddas i tillämpliga delar också med vuxenlitteratur.

Under den nioåriga grundskolan läser man både klassiker och modern litteratur. Till klassiska verk räknas traditionella, såväl finlandssvenska som utländska sagor, noveller, romaner, faktaböcker, dikter och skådespel. Modern litteratur omfattar levande författares tidigare och nya verk. Läsningen av böcker hänger inte på verktyget, eftersom böcker i dag beroende på tillgång finns i både traditionell tryckt form och i digital form.

I de högre årskurserna ska elevernas litteraturkunskap fördjupas. Litteratur ska analyseras både utifrån genren och i en historisk kontext. I årskurs 7–9 ska eleverna undersöka typiska drag i olika litterära genrer och undersöka olika skeden i den finlandssvenska, övriga finländska och svenska litteraturen som en del av den västerländska litteraturen.

I den grundläggande utbildningen utvecklas läskunnigheten i samband med studierna i alla läroämnena när man producerar och tolkar olika texter. Läskunnigheten stöds på ett mångsidigt sätt genom språkmedveten undervisning. Programmet för läskunnighet vid Utbildningsstyrelsen har producerat det omfattande materialet Språkmedveten multilitteracitet i olika läroämnena för att stödja arbetssätt för språkmedveten undervisning.

Den grundläggande utbildningen och gymnasiet har gemensamma allmänbildande och grundläggande mål. Utbildningsstyrelsens grunder för läroplanen gör det möjligt att systematiskt utveckla läsfärdigheten, även om hela åldersklassen inte deltar i gymnasieutbildningen.

Gymnasieutbildningen i sin helhet stöder utvecklingen av en djup läskunnighet och mängden litteratur som ska läsas står i relation till vad man hinner behandla i samband med studierna i modersmål och litteratur. För de olika lärokurserna i läroämnet modersmål och litteratur i gymnasiet har det funnits behov av att besluta om en mer exakt mängd litteratur som ska läsas än i läroplanen för den grundläggande utbildningen. Särskilt med tanke på lärokursen i finska/svenska som andraspråk och litteratur skulle det att fastställa ett antal verk i den grundläggande utbildningen inte vara en vettig utgångspunkt för undervisningen, där elevernas kunskaper och utgångspunkter varierar mycket. Det är bra att fundera på att precisera målen i samband med den fortsatta utvecklingen.

Under innevarande regeringsperiod stärks de grundläggande färdigheterna genom att öka minimiantalet lektioner inom den grundläggande utbildningen med tre årsveckotimmar utan att

utvidga läroplanen. Målet är att höja finländarnas inlärningsresultat och utbildningsnivå samt att stärka kunskaperna i grundläggande färdigheter så att var och en får tillräckliga grundläggande kunskaper i grundskolan.

I årskurs 1–2 utökas undervisningen i både modersmål och litteratur samt matematik med en årsveckotimme, och i årskurs 3–6 utökas undervisningen i modersmål med en årsveckotimme. Undervisningen i årskurserna 1–6 ökar således med sammanlagt tre årsveckotimmar. Ändringarna i den grundläggande utbildningen träder i kraft från och med den 1 augusti 2025.

Nästan alla remissinstanser förhöll sig positivt till en ökning av årsveckotimmarna inom den grundläggande utbildningen i utkastet till proposition om minimiantalet timmar i den grundläggande utbildningen som var på remiss. Att öka timmarna uttryckligen för att öva på grundläggande läs-, skriv- och matematiska färdigheter ansågs vara ett motiverat sätt att svara på den försämrade inlärningsnivån. Grunden för kunnandet läggs i början av skolvägen. Senare inläring och förmåga att klara sig i livet grundar sig i hög grad på i synnerhet läs- och skrivfärdigheter. Därför ansågs det bra att tilläggsresurser riktas till de lägre årskurserna inom den grundläggande utbildningen. De extra timmarna ansågs också öka elevernas jämlikhet, eftersom det ansågs vara ett sätt att jämna ut familjernas olika möjligheter att stödja eleverna i skolgången.

Bedömningen av de grundläggande färdigheterna i modersmål och matematik följs upp i de longitudinella utvärderingarna av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU), där elevernas ackumulerade kunskaper följs upp från första årskursen. I fråga om det ökade timantalets effektivitet är det möjligt att göra en jämförelse med hjälp av longitudinella utvärderingar som genomförs efter varandra, av vilka den pågående perioden infaller 2018–2027 och följande longitudinella utvärdering genomförs 2027–2037. De elever som deltar i den senare bedömningen studerar enligt det nya timantalet.

Till övriga delar hänvisar jag till Svar på skriftligt spørgsmål SSS 109/2025 rd.

Helsingfors 10.6.2025

Undervisningsminister Anders Adlercreutz